

Vinicije B. Lupis *

ISSN 0469 - 6255
(283-285)

NOVOPRONAĐENA ZASTAVA SV. VLAHA U ŽULJANI NA PELJEŠCU

A NEWLY DISCOVERED ST BLASIUS' FLAG IN THE PELJEŠAC VILLAGE ŽULJANA

UDK 82-94
Prethodno priopćenje
Preliminary communication

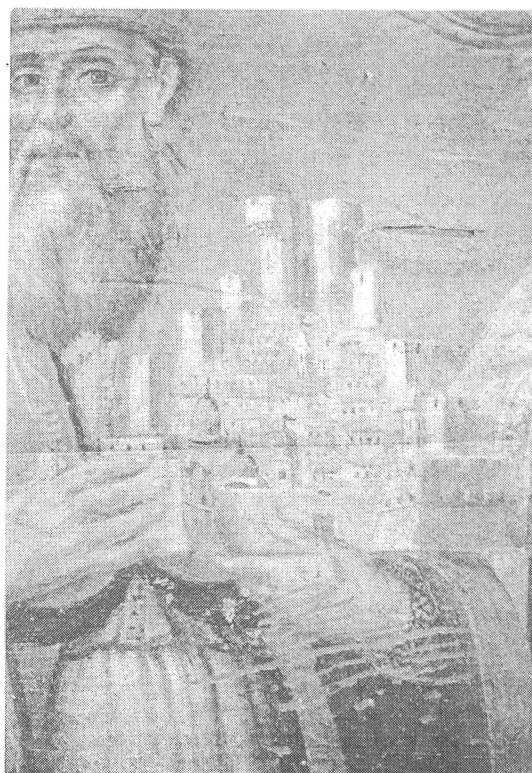
Sažetak

Autor daje kratki povijesni pregled razvoja zastave Dubrovačke Republike - najstarije i jedine hrvatske državne međunarodno priznate zastave u trajanju od gotovo pet stoljeća. Po prvi put na jednom mjestu daje opis i dimenzije sačuvanih zastava s kraja XVIII. i početka XIX. stoljeća. Objavljuje novopronađenu zastavu sv. Vlaha iz mjesta Žuljane na poluotoku Pelješcu u kontekstu dubrovačkog državnog slikarstva i navodi imena slikara. Slikaru Andriji Pignatelliju pripisuje zastavu koja se nalazila na poluotoku Pelješcu u vlasnosti obitelji Skorić - Jugović na osnovi komparativne metode

Summary

The author deals with a short historical review of development of the Dubrovnik Republic flag - the oldest and unique Croatian internationally recognized flag of nearly five centuries duration. For the first time and on one spot are described the preserved flags in their dimensions dating back to the end of the 13th and beginning of the 19th Century. The author reveals a newly discovered St Blasius' flag in Žuljana on Pelješac in the context of the painting history of the Dubrovni Republic - and states the names of painters. The painter Andrija Pignatelli is considered to be the author of the flag which owned by the family Skorić-Jugović. This knowledge has been based on the comparative method.

Zastava je oduvijek predstavljala simbol vlasti, jedinstva onih koji su se okupljali pod njom, stoga već od najdavnijih vremena ljudi izrađuju zastave kao znakove pripadnosti određenoj zajednici.¹ Najstarija hrvatska međunarodno priznata zastava, u kontinuitetu od pola tisućljeća bila je zastava dubrovačke komune, odnosno kasnije Dubrovačke Republike. Još prije nego su druge velike pomorske zemlje imale propisane i zakonom utvrđene zastave već se u Dub-

Slika 1. Detalj oltarne pale iz crkve sv. Petra u Potomju s likom sv. Vlaha (foto Božo Gjukić)
Figure 1. A details of the altar painting from St Peter's church in Potomje with the figure of St Blasius (photo by Božo Gjukić)

rovačkom statutu iz 1272. godine službeno pravno određuje propisanim obilježjem dubrovačke komune dubrovačka zastava: VIXILIVM S. BLASII - to jest zastava sv. Vlaha. To se isto ponavlja i u nekoliko kasnijih isprava, s tim da se u jednoj ispravi iz 1326. godine državna dubrovačka zastava naziva: VEXILIVM COMUNIS - zastava Općine, a to je ona bijela zastava s likom sv. Vlaha. U brojnim starim portulanima, zemljopisnim atlasima i pomorskim zemljovidima, počev od XIV. stoljeća bila je nacrtana među zastavama drugih država međunarodno priznata dub-

* Vinicije B. Lupis, prof.
Povijesni arhiv u Dubrovniku, Dubrovnik

rovačka zastava sa stojećim likom sv. Vlaha na bijeloj podlozi.

Kao i u drugim pomorskim državama, ponekad je posebna dubrovačka zastava - plamenac (na bijelom polju u bojama ucrtan grb Dubrovačke Republike), služila kao atribut ličnosti na brodu, ako je na primjer brodom upravljao i zapovijedao dubrovački senator ili ako se dubrovačkim brodom prevozio dubrovački senator u diplomatskoj službi dubrovačke države. Ta se zastava obično postavljala na pramčano koplje dubrovačkog jedrenjaka.

Dubrovački Senat je 1696. godine raspravljao i donosio odluku s obzirom na vijanje i iskorištavanje povlastice dubrovačke državne zastave "Vexillum nostrum S. Blasii" na jedrenjacima vlasništva stranaca u kojima su dubrovački državljani imali svoje udjele u vlasništvu broda, a s obzirom na plaćanje državnih taksa dubrovačkoj državi. Jednako tako i oni strani brodovi koji su imali koncesiju vijanja dubrovačke zastave, morali su plaćati određenu taksu dubrovačkoj državnoj blagajni. Vijeće umoljenih je godine 1793. uputilo Glavnu upravu za plovidbu Dubrovačke Republike da raspiše okružnicu svim dubrovačkim konzulima, u kojoj se obavještavaju svi dubrovački zapovjednici brodova da je glavna dubrovačka državna zastava ona s likom sv. Vlaha, a da je sporedna zastava s natpisom LIBERTAS na bijelom polju.

Bilo je više sporednih zastava: tako plava zastava s bijelom pačetvorinom i u sredini s inicijalima S. B.; plava zastava s bijelom pačetvorinom i u sredini s natpisom u jednom retku LIBERTAS; plavo - bijelo -

Slika 2. Zastava Dubrovačke Republike iz crkve sv. Martina u Žuljani (foto Božo Gjukić)
Figure 2. The flag of the Dubrovnik Republic from St Martin's church in Žuljana (photo by Božo Gjukić)

Tabela IV.

Zastava Dubrovačke Republike, polkraj XVIII. stoljeća, Dubrovački muzej.

Slika 3. Zastava Dubrovačke Republike iz Pomorskog muzeja u Dubrovniku
Figure 3. The flag of the Dubrovnik Republic from the Maritime Museum - Dubrovnik

plava zastava s natpisom LIBERTAS na bijelom polju i bijela zastava s natpisom LIBERTAS u jednom retku ili grbu u tri retka. Dubrovačka sporedna zastava (na bijelom polju u bojama ucrtan grb Dubrovačke Republike) služila je kao atribut osobe na brodu. Ratni brodovi dubrovačke države isticali su još plamenac s likom svetog Vlaha, bila je to službena državna zastava koja se vijala na državnom teritoriju i ratnim i trgovačkim brodovima sve do 17. prosinca 1807. godine, kada je francuski okupacioni general Alexandre Lariston naredio dubrovačkom Senatu da zastavu sv. Vlaha zamijeni tuđinskom zastavu Napoleonove Italije.²

Do sada nitko se nije šire pozabavio sačuvanim državnim zastava sv. Vlaha kao umjetničkim djelima i svjedocima likovne baštine Dubrovnik. Živko Vekarić svom članku iz 1935. godine govori da su do tada bile poznate tri državne zastave sv. Vlaha: jedna se do II. svjetskog rata čuvala kod obitelji Galjuf u Rijeci Dubrovačkoj, druga je bila u Pomorskom muzeju u Dubrovniku i koja je sačuvana do naših dana, te treća kod obitelji Skorić u Kućištu na poluotoku Pelješcu. Ova zastava bila je tada vlasništvo dr. Ante Jugovića, koji je naslijedio od svog djeda kapetana Antuna Skorića (1776.-1862.). Izvorno je ova zastava bila duga tri metra, a visoka dva metra, ali su joj kasnije bijeli rubovi bili odrezani, tako da je preostala samo svečeva figura, visoka 170 cm. Ova najkvalitetnija među sačuvanim zastavama bila je naslikana uljenim bojama na lanenom platnu. Također ova zastava bila je nošena 1906. godine u žalobnoj povorci, kada je obilježena stogodišnjica pada Dubrovačke Republike.³ Nažalost, nerazumijevanje nasljednice, krajem osamdesetih godina ovu zastavu ona je prodala i nalazi se u Beogradu. Poslije Vekarićevog članka u časopisu *Dubravi* bila je organizirana velika izložba pomorstva u organizaciji Jadranske straže i tada je bilo izloženo više zastava sa svetim Vlahom. Četiri su bile poklonjene Pomorskom muzeju u Dubrovniku, ali, nažalost, bez

ikakvih podataka o podrijetlu, osim one kapetana J. Birimiše iz 1800. godine. Ova zastava manjeg formata (48 x 63 cm) čuva se pod staklom u stalnoj postavi Muzeja. Na trošnom lanenom platnu naslikan je svečev lik u biskupskom ornatu s mitrom na glavi i prepoznatljivim modelom grada piramidalnog oblika, na vrhu s kulom Minčetom u rukama. U knjizi inventara 353. vodi se zastava od lanenog platna s naslikanim likom sv. Vlaha (162 x 100 cm), sijede brade, koji na glavi nosi mitru crvene boje s bijelom okomitom prugom. Odjeven je u bijelu albu, preko koje je prebačena stola, a o ramenima je zakopčan crveni pluvijal. Rub ove zastave je pojačan debljim modrim platnom. Likovno najkvalitetnija je zastava izbljedjelih boja (143 x 150 cm), sa šablonski naslikanim svecem u biskupskom pluvijalu koji je s vanjske strane crvene, a s unutrašnje strane bijele boje, s mitrom i stolom. Desnom rukom svetac blagoslivlja rimskim načinom, a lijevom drži pastoral i model grada piramidalnog oblika sa stiliziranom kulom Minčetom na vrhu. Mekše naslikana ova zastava ima također pojačanje uz rub da se ne bi poderala. Najveća zastava pod rednim brojem inventara 355. (251 x 196 cm) predstavlja sv. Vlaha krutih crta, bogato urešenog pastoralu, ali sa nešto drugačijim modelom grada, jer se u spletu kuća okruženog zidinama dižu dva ravnovjesna zvonika. Za sve ove zastave, izuzev zastave kapetana Birimiše, naknadno je dopisana datacija - XIX. stoljeće.⁴

Terenskim radom na poluotoku Pelješcu pronašao sam još jednu manju svečevu zastavu iz kraja XVIII. stoljeća. Bočno uz glavni oltar u župnoj crkvi sv. Martina u Žuljani čuva se uokvirena zastava sv. Vlaha od lanenog platna manjih dimenzija (43,4 x 81 cm), kojoj danas nedostaju bijeli rubovi.⁵ Sv. Vlaho, svijetle slikarske game pastelnih tonova, naslikan je po uobičajenoj ikonografiji s modelom grada piramidalnog oblika. Ova svečeva zastava danas je jedina sačuvana zastava na poluotoku Pelješcu, koji je imao desetine i desetine jedrenjaka, što su plovili pod ovom zastavom sve do prvih godina prošlog stoljeća. Tko ih je slikao? Na to pitanje prvi je dao temeljiti odgovor Zdravko Šundrica u radu u kojemu je obradio izradu brodskih i konzularnih patenata.⁶ Među državnim slikarima su poznati: Giovanni Leoni, (1745.-1765.), Giorgio Valenti (1765.- do veljače 1785.) i Andrija Pignatelli (veljača 1785. - svibanj 1786.) i oba zajedno (svibanj 1785.-1808.). Andrija Pignatelli je izradio zastavu za tvrđavu Lovrijenac i oltarnu palu u Orebiću, a slikar Josip je naslikao sliku sv. Vlaha za Malo vijeće 1693. godine.⁷ Na osnovi komparativne metode dviju oltarnih pala iz crkve sv. Marka i Martina u Zakamenju i Gospe Luncijate u Ponikvama na Pelješcu, koje je potpisao godine 1802. slikar Andrija Pignatelli, pripisao sam istom slikaru oltarnu palu iz crkve sv. Petra u Potomju, na kojoj je prikazan sv. Vlaho upravo na onaj način na koji je slikan na državnim zastavama.⁸ Na osnovi morelijskih detalja i načina slikanja umjetniku sam pripisao portret kapetana iz obitelji Radović u Potomju, portret

Bartula Jerolimova Lazarevića iz Stankovića i brodsku zastavu koja se nekada nalazila u vlasništvu obitelji Skorić - Jugović u Kućištu. Šablonski naslikani lik sv. Vlaha po grafičkom predlošku odaje ruke slikara zanatlije, vičnom slikanju i zahtjevnijih formi. Autorstvo žuljanjske zastave ostaje otvoreno, jer se ne može pripisati slikarstvu Andrije Pignatellija, a slikarstvo drugih umjetnika nije još uvijek dovoljno istraženo. Godine 1784. u popisu obrtnika koji nisu svrstani u bratovštine nalaze se slikari Jakov i Severino.⁹ U crkvi sv. Andrije dubrovački slikar Stjepan Glumac godine 1783. naslikao je dvije oltarne pale; one svojom kakvoćom ulaze u krug domaćih baroknih slikara, koji su zadovoljavali naručitelja skromnijih likovnih potreba. Stoga je očekivati da će se daljnjim sustavnim radom na istraživanjima likovne baštine dubrovačkog kraja doći do definiranja više likovnih opusa umjetnika, a tako bi se moglo potvrditi autorstvo pojedinog umjetnika sačuvane zastave sv. Vlaha.

Bilješke

Notes

¹ V. Brajković i E. Pallua, Zastava, Pomorska enciklopedija, Zagreb, 1964., str. 205-210.

² O dubrovačkoj državnoj zastavi pisali su: A. Vučetić, O dubrovačkoj pomorskoj sili do svrhe srednjeg vijeka, u *Programma dell'anno scolastico 1871-1872.*, Dubrovnik, 1877., str. 18.; L. Vojnović, Pad Dubrovnika, knjiga 1., Dubrovnik, 1908., str. 11-12.; M. Rešetar, Dubrovačka numizmatika I (historijski dio), Srijemski Karlovci, 1924., str. 619.; Isti, O dubrovačkoj zastavi, Dubrovnik, br. 30-35., Dubrovnik, 1909., str. 4.; Ž. Vekarić, Pod zastavom sv. Vlaha, Dubrava, 27., Dubrovnik, 1935., str. 5.; J. Luetić, O državnoj zastavi Dubrovačke Republike, Zadar, 1967., str. 5-15.; Isti, Još novo o državnoj zastavi Dubrovačke Republike, Dubrovnik, br. 1., 1986.; Isti, Sveti Vlaho državna zastava Dubrovačke Republike, Naše more, (2-3-4), Dubrovnik, 1992., str. 81-83.; Isti, Sveti Vlaho državna zastava Dubrovačke republike, Croatica Christiana, 29., Zagreb, 1992., str. 81-84.; Bože Mimica, Dubrovačka numizmatika, Rijeka, 1995., str. 28-30.

³ Ž. Vekarić, o.c., str. 5. "Ovu zastavu kapetan Antun Škorić po obiteljskoj predaji je sačuvao od austrijskih vlasti, koje su pljenile i uništavale dubrovačke državne zastave, a koje su pelješki pomorci vijali, čim bi napustili austrijske teritorijalne vode". Fotografija ove zastave čuva se u Fototeći Službe zaštite spomenika kulture i prirode u Splitu.

⁴ Zahvaljujem kustosu Dubrovačkog pomorskog muzeja Đivu Bašiću što mi je omogućio uvid u muzejsku dokumentaciju i eksponate.

⁵ Zahvaljujem Božu Gjukiću na izradi fotografija, bez kojih bi ovaj rad bio krnj i nepotpun.

⁶ Zdravko Šundrica, Nepoznati majstori o dubrovačkim konzularnim brodskim patentima i njihovim majstorima, Dubrovnik, 5., Dubrovnik, 1973., str. 51-57.

⁷ Nella Lonza, Svakodnevnica Kneževa dvora u Dubrovniku u XVIII. stoljeću, OTIVM, 2 (1-2), Zagreb, 1995., str. 6-7.

⁸ Vinicije Lupis, Pelješka župa u povodu 600. obljetnice župne crkve Uznesenja Marijina u Kuni, Kuna, 1996., str. 31.

⁹ Povijesni arhiv Dubrovnik, A.S.M.P. 18153., 3194/184.